

quomodo Durandus se expedit ab argumento facto de quantitate corporis humani; concedit enim etiam animam rationalem concurrere proxime et immediate cum materia ad recipiendam quantitatem; negat tamen inde sequi animam participare effectum formalem quantitatis, quia potest (inquit) forma recipi per se primo in composito ratione utriusque partis immediate recipientis partialiter formam accidentalem, et nihilominus non conferre suum effectum formalem nisi alteri parti compositi. Quæ sane est clara repugnantia, et implicatio in adjecto, ut variis modis superius declaratum, et probatum est; nam recipere materialiter accidens, idem est quod informari accidente; ergo, si partialiter recipit, partialiter informatur; implicat autem, informari et non recipere informationem, juxta modum informationis, scilicet vel totalis, vel partialis. Et confirmatur ac declaratur: nam reliquæ formæ substantiales, hoc ipso quod informantur partialiter quantitate, recipiunt formalem effectum ejus; ergo si rationalis anima etiam informatur partialiter, participabit eundem effectum. Quod si dicatur alias formas participare illum effectum, quia sunt capaces ejus, nostram vero animam esse incapacem, hæc ipsa responsio convincit humanam animam non esse capacem proxime et immediate receptionis partialis quantitatis, sicut sunt aliæ formæ substantiales. Hæc ergo ratio videtur convincere assertionem positam.

37. *Cui proximo subjecto actus inhæreant immanentes.*—Solum potest objici de actibus immanentibus sentiendi et amandi sensibilibus, qui sunt extensi, et consequenter immediate in quantitate recepti; et tamen necesse est ut immediate informant, saltem partialiter, ipsam animam; alias quomodo constituerent animam viventem? nam homo certe non videt per corpus, sed per animam. Sed hæc obiectio longiorem postulat disputationem, pertinentem ad libros de Anima; nam multi propter eam causam putant, potentias etiam sensitivas non distinguere realiter ab anima, et actus ipsos sentiendi esse spirituales, et recipi immediate in sola anima, quibus difficile est, vel colligere immortalitatem animæ ex operatione, vel evitare quominus idem sequatur in animabus brutorum. Alii dicunt, cognoscere et amare præcipue consistere in efficiendo actus illos; et ideo satis esse quod anima actualiter immediate in illos influat, quamvis eis proxime non informantur. Alii

denique aiunt necessariam quidem esse efficientiam et receptionem, satis vero esse quod actus recipiantur in potentia et corpore, cui anima intime ac formaliter conjuncta sit. Et ideo non tam proprie dicitur anima videre, sicut intelligere, sed homo totus est, qui per se primo videt, principaliter quidem per animam, instrumentaliter autem per corpus. Quid autem horum verius sit, in proprio loco tractandum est.

Quæ accidentia corrupti eadem numero manent in genito.

38. *Quot modis possit accidens perire.*—Dico secundo: quamvis probabile sit naturaliter non manere eadem accidentia numero in re genita, quæ erant in corrupta, probabilius tamen videtur oppositum quoad quantitatem, et dispositiones quæ vel ordinantur ad formam geniti, vel illi non repugnant, præsertim quando in sola materia prius inhærebant. Cur addam hanc limitationem, constabit ex resolutione quartæ quæstionis propositæ. Hanc conclusionem (ut existimo) satis probant multa ex argumentis factis in secunda opinione. Et declaratur breviter, supponendo, quod Cajetanus notavit, de Ente et essent., cap. 7, quæst. 17, quatuor tantum modis posse desinere accidens, scilicet, vel ad corruptionem subjecti, vel per introductionem contrarii, vel per desitionem termini, vel per absentiam alterius causæ conservantis. In præsentibus ergo talia accidentia non possunt desinere ex defectu proprii subjecti cui inhærent; nam supponimus esse inhærive in sola materia, quæ non perit. Item, secundus modus corruptionis hic non habet locum, quia quantitas non habet contrarium; et licet qualitas illud habeat, supponimus tamen in casu de quo loquimur, non introduci. De tertio etiam modo constat non esse ad rem, quia est proprius relativorum. Superest ergo dicendum de quarto; nam si per absentiam formæ substantialis pereunt omnia accidentia compositi, et non ex defectu causæ materialis, quia supponimus formam per se non immediate concurrere, etiam partialiter, ad recipiendam quantitatem, necesse est ut forma habeat respectu accidentium aliquod aliud genus causalitatis, ratione cujus ex absentia talis causæ sequatur corruptio talium accidentium. Nam si accidentia non pendent a forma in aliquo genere causæ, non est cur pereant recedente forma. Duobus autem mo-

dis intelligi possunt pendere, scilicet in genere causæ formalis, vel efficientis.

39. *Accidentia in genere causæ formalis quomodo a forma substantiali pendeant.*—Prior dependentia non potest esse immediata, sed mediata; forma enim substantialis non informat quantitatem, vel alia accidentia, neque intelligi potest quo alio modo immediate circa illa exerceat munus causæ formalis; ergo non possunt accidentia pendere a forma immediate in eo genere causæ. Mediata vero dependentia vera est, et facile intelligitur; nam, quia accidentia proxime pendent a materia, ut a subjecto, et materia pendet a forma in genere causæ formalis, fit ut saltem mediate quantitas pendeat a forma in genere causæ formalis. Hæc autem dependentia non satis est, ut, recedente forma, pereat quantitas, quia formæ quæ recedit, succedit alia, quæ idem numero subjectum conservat. Etenim sub hac ratione quantitas non alia de causa pendet a forma, nisi quia materia pendet; ergo, si circa materiam illa dependentia satis suppletur per subsequentem formam, multo magis circa quantitatem. Et declaratur a simili; nam si materia effective conservaretur ab uno agente, et postea desineret conservari ab illo, et conservaretur ab alio, nihilominus haberet eandem formam substantialem, et eadem accidentia in ea manerent, quia formæ et accidentibus impertinens est, quod materia conservetur ab hoc vel illo agente, aut hac vel illa actione, sed per se solum est necessarium ut eadem numero conservetur; idem ergo est in præsentibus. Imo, si Deus per absolutam potentiam conservaret materiam sine forma, supplendo effective formalem concursus formæ (quod infra ostendemus fieri posse), quantum est ex vi hujus dependentiæ manerent in materia omnia accidentia quæ in illa inhærent, quia ad illa solum requiritur, quod materia conservetur; quod vero hac via, id est, mediante forma, vel per solam efficientiam superioris causæ, parum interest. Sicut in mysterio Eucharistiæ dicunt Theologi, conservata quantitate absque substantia, sine novo miraculo in ea conservari accidentia quæ illi inhærent, quia, supponendo quod illi inhæreant, solum pendent a substantia mediate, ut a sustentante quantitatem; unde, hoc ipso quod Deus supplet effective sustentationem illam materialem, possunt eadem accidentia in quantitate inhære et conservari. Propter hanc ergo solam mediatam dependentiam

non destruentur accidentia, recedente forma.

40. *Accidentia in genere efficientis an a substantiali forma pendeant.*—Alius modus dependentiæ esse potest in genere causæ efficientis, qui est probabilis, omnino tamen incertus, nec ulla sufficienti ratione hactenus probatus, ut supra ostendi, et ex solutionibus argumentorum amplius patebit. Nunc vero addo, etiam admissa illa dependentia efectiva immediata, non sequi, recedente forma substantiali, perire quantitatem, propter causam paulo antea insinuatam, videlicet, quia illi causæ, quæ recedit, alia similis succedit, sufficiens ad conservandum eundem numero effectum absque interruptione; quando autem causæ efficientes ita sibi succedunt, non mutatur effectus, sed idem numero conservatur. Hæc posterior propositio supponitur ex dicendis infra de causa efficiente. Prior autem propositio probatur, quia, licet forma substantialis, quæ succedit alteri, sit specie diversa, tamen in ratione causandi effective quantitatem, in qualibet est sufficiens vis. Unde etiam qui dicunt mutari quantitatem, fatentur ex forma succedente, quantumvis imperfecta, manere quantitatem omnino similem priori, et æque perfectam; ergo multo majori ratione habebit illa forma vim ad influendum in præexistentem quantitatem et conservandam illam, nec potest reddi sufficiens ratio cur in hoc effectu hoc magis repugnet quam in aliis. Nam, licet posset aliquis dicere, eam efficientiam, quæ est per naturalem resultantiam, esse adeo intrinsecam, ut non possit per successionem similis aut æqualis causæ continuari (ut ita dicam) circa eandem proprietatem, vel effectum, id tamen dicitur mere gratis ad effugiendam vim rationis, tum quia illa dimanatio, quantumvis intrinseca dicatur, non transcendit causalitatem effectivam; tum etiam quia qualiscunque sit illa efficientia, alia similis succedit, et ibi non adjungitur alia connexio formalis aut materialis, neque individuatio quantitatis est per hanc formam; nihil ergo obstare potest quominus per influxum similis formæ eadem quantitas conservetur; ergo, sive quantitas effective pendeat a forma substantiali, ut est forma corporeitatis, sive non, hinc inferri non potest mutari accidentia in alia similia numero distincta, mutata forma. Quod si nulla causa sufficiens corruptionis assignatur, superflue multiplicantur res, et introducitur tanta mutatio, ubi etiam

sensus ipsi repugnare videntur. Omitto, hunc dicendi modum favorabiliorem (ut sic loquar) esse ad res aliquas theologicas explicandas, ut est mysterium Eucharistiæ, et effectus qui ex illo consequuntur, et veneratio reliquiarum; nam, cum contingamus quantitatem et extrinseca accidentia, major devotio conciliatur circa corpora Sanctorum, si intelligamus, hanc eandem quantitatem, quam nos contingimus, fuisse in corpore vivo ejusdem Sancti.

Explicatur mutua dependentia et prioritas inter quantitatem et formam substantialem.

41. Dico tertio: in aliquo genere causæ, verum est compositum substantiale, ac unionem formæ cum materia esse prius natura quantitate, et aliis accidentibus, licet in alio genere sint posterius. Hæc assertio imprimis potest probari hac generali ratione, quod forma substantialis quantitatem requirit in materia; et e contrario, accidentia habent aliquam dependentiam a composito et a forma; sed omnis dependentia secum affert aliquam prioritatem naturæ; ergo. Major patet ex dictis; nam saltem oportet esse dependentiam mediatam, quatenus materia pendet a composito et a forma. Modus autem in particulari declarandi et defendendi hoc genus causalitatis varius esse potest, juxta varios modos attribuendi formæ causalitatem in quantitate. Ex quibus ille facilior est et clarior, et in rigore sufficiens, juxta quem forma dicitur supponere quantitatem, ut præparationem materiæ, ejusque prioritatem reduci ad genus causæ materialis; quantitatem vero pendere a forma solum mediate in genere causæ formati. Unde, sicut materia et forma ad invicem pendent, et sunt prius et posterius in suis generibus sine repugnantia, ita similiter se habere possunt quantitas et forma substantialis; et eadem ratione, sicut materia licet pendeat a forma, et sub ea ratione dicitur posterior illa, nihilominus potest manere sub forma distincta, ita idem proportionaliter est in quantitate.

42. *Res aliqua prior natura esse potest quam ea que est posterior duratione.*—Ex quo etiam obiter intelligitur non repugnare eandem rem esse priorem duratione quam aliam, et posteriorem natura in aliquo genere causæ; loquor de eadem re materialiter (ut ita dicam), et non formaliter, quatenus effectus est alterius; sic enim materia hujus ligni, verbi

gratia, absolute prior duratione est quam forma ligni, fuit enim creata a principio mundi, et ex tunc habet esse; nunc autem quatenus pendet ab hac forma, est natura posterior illa. Similiter, si unum lumen prius productum a præcedente luminoso, conservetur ab alio postea creato, tale lumen est prius tempore sua causa conservante; quando vero ab ea conservatur, sub hac ratione est natura posterius; et ut tempore antecessit, non fuit effectus talis causæ; et ideo illa temporalis antecessio per accidens se habet ad causalitatem vel ordinem naturæ postea subsecutum; et propterea non repugnat eandem rem, quæ nunc est natura posterior, tempore antecessisse; nam per se solum necessarium est ut effectus natura posterior, ex quo cœpit esse effectus seu quatenus effectus est, non sit tempore prior sua causa, a qua pendet per influxum realem, quod addo, ut finalem causam excludam. Ad hunc ergo modum philosophandum est de quantitate et forma substantiali; potest enim quantitas dici posterior natura substantiali forma, quatenus ab ea pendet modo supra dicto, et nihilominus esse tempore anterior hac vel illa forma. Quapropter nullam vim habet illa ratiocinatio: Compositum substantiale est prius natura quam accidentale, et forma substantialis, quam quantitas; ergo quantitas non inhæret materiæ; ergo recedente hac forma, perit hæc quantitas. Negatur enim utraque illatio, quia cum posterioritate naturæ potest esse prioritas temporis, et quia quod una ratione est prius, potest alia esse posterius.

43. Atque hic modus est facilis, ut dixi, et in rigore sufficiens; potest autem alius excogitari ad explicandum hunc mutuam ordinem inter quantitatem et formam, ut, nimirum, altera respectu alterius sit conditio necessaria, ut materia illas possit recipere; nam materia non potest recipere naturaliter formam nisi sit extensa, neque quantitatem nisi sit terminata per formam: atque hac de causa possunt ad invicem dependere quantitas et forma sub diversis rationibus materialibus. Nam licet forma respectu materiæ sit causa formalis, respectu tamen quantitatis reducitur ad materialem, juxta hunc dicendi modum, quia est veluti dispositio materiæ, ut possit quantitatem sustentare. Nec est inconveniens quod dispositiones diversarum rationum habeant inter se hanc mutuam dependentiam, tum quia ordinantur ad diversos effectus formales, qui ex diversis capitibus

sunt necessarii subjecto; tum præcipue quia non habent illum mutuam ordinem inter se immediate, sed respectu subjecti, ad cuius esse sunt necessariae. Exemplum esse potest in calore, et siccitate ignis; utraque enim qualitas est necessaria dispositio ad conservationem ignis; unde et calor dici potest necessaria dispositio ad siccitatem, et siccitas ad calorem ignis, quia illa necessitas non oritur ex ipsis qualitatibus secundum se, sed quatenus utraque necessaria est ad conservationem talis subjecti. Hæc tamen mutua dependentia quantitatis et formæ non impedit quominus quantitas et possit inhære materiæ, et possit manere mutata forma, quia per se non requirit hanc vel illam formam, sed absolute substantialem formam. Addo etiam, in hujusmodi mutua dependentia prioritatem ipsam naturæ esse diversæ rationis in utroque extremo; nam in quantitate est via originis et executionis, ac præparationis materiæ; in forma vero est via perfectionis, intentionis, et ultimæ terminationis materiæ. Et hac etiam ratione facilius intelligitur posse mutari formam, manente eadem quantitate in materia. Atque ita posset etiam hæc mutua prioritas explicari per habitudinem causæ finalis et materialis, ut ex dictis facile constat. Denique a multis explicatur per habitudinem causæ materialis et efficientis, quia quantitas materialiter comparatur ad formam per modum dispositionis; forma vero ad quantitatem efficienter. Hic vero modus in se est difficilior propter ea quæ dixi inter arguendum pro secunda sententia; erit tamen intelligibilior, si quantitas non ponatur ut dispositio præparans, sed tantum ut conservans et fovens. Et, hoc etiam posito, non obstat quominus quantitas inhæreat materiæ, et in ea manere possit, mutata forma, quia potest quantitas manere a forma in materiam, et per varias formas eadem conservari, ut supra explicatum est. Mihi tamen priores modi probabiles videntur, et omnibus difficultatibus sufficienter satisfacere.

Probabilis est quantitatem semper inhære soli materiæ.

44. Dico quarto: in compositis substantiis ex materia et forma extensa, probabile est habere quantitatem peculiarem unionem cum forma, seu in illa immediate recipi partialiter simul cum materia; probabilis tamen est oppositum, id est, eodem modo philosophandum esse de omnibus substantiis

materialibus. Est in his formis specialis ratio dubitandi, quia hæc formæ extensæ participant effectum formalem quantitatis; nam coextenduntur illi, et partes earum non possunt naturaliter sese loco penetrare propter quantitatem; ergo necessarium videtur ut quantitas longe aliter eis uniatur, quam animæ rationali; ergo unitur eis proxime et immediate; unitur autem per modum accidentalis formæ, et dando suum effectum formalem juxta capacitatem passi; ergo inhæret illis, et recipitur in illis partialiter. Et confirmatur, nam ex negatione formalis effectus quantitatis in anima rationali, inferebamus negationem proxime unionis et partialis inhærentiæ; ergo ex opposita affirmatione, contraria etiam affirmatio recte colligitur; ideo enim ad negationem sequitur negatio, quia ad affirmationem requiritur affirmatio. Tandem confirmatur; quia duobus tantum modis potest aliqua res participare effectum quantitatis, scilicet, vel quia recipit quantitatem, vel quia recipitur in quantitate, ut calor vel color; sed forma substantialis non participat effectum quantitatis hoc posteriori modo, quia non potest ipsa recipi in quantitate; ergo oportet ut fiat priori modo. Major patet, quia nisi altero ex illis duobus modis jungantur quantitas et res quæ quantificatur (ut sic dicam), non unientur per se immediate, sed tantum per accidens, quatenus uniuntur eidem subjecto; hoc autem non satis est ut una participet effectum alterius, ut patet in anima rationali, et in accidentibus; nam, licet albedo et dulcedo in eodem subjecto uniantur, albedo non fit dulcis, nec dulcedo alba. Propter has ergo rationes videtur probabile esse singulare in homine, quod quantitas in sola materia inhæreat, quod licet verum esset, non repugnaret his quæ hactenus diximus de causalitate materiæ respectu accidentium; solum enim dictum est materiam ex se posse per suam entitatem solam exercere hanc causalitatem sine adminiculo formæ (ut sic dicam) concipientis accidens; nunc vero probabiliter addimus, compositum posse per se primo et adæquate exercere hanc causalitatem immediate circa quantitatem, et mediate circa accidentia quæ insunt quantitati; unde concluditur, materiam interdum per se solam, interdum simul cum forma exercere hanc causalitatem.

45. Ad persuadendam autem alteram assertionis partem, qua dicimus oppositum esse probabilis, interrogandum occurrit juxta

dictam sententiam, si quantitas inest immediate alicui composito materiali, ita ut proxime uniatur formæ et materiæ partialiter, an in quantitate sit una indivisibilis unio ad materiam et formam, an vero sit una composita ex duabus partialibus. Nam, quod sit indivisibilis, videtur ex eo probari, quod res quæ unitur, indivisibilis est; non enim nunc consideramus in quantitate divisibilitatem partium integrantium, sed indivisibilitatem quam habet in ratione formæ; nam comparando totam quantitatem, et singulas partes ejus ad subjectum, eadem entitas quantitatis, quæ unitur materiæ, unitur formæ, et e contrario; et hoc sensu dicimus illam esse indivisibilem in ratione formæ; ergo unio est indivisibilis, licet res, ad quam terminatur unio, composita sit. Patet consequentia, tum quia unio, cum sit modus formæ quæ unitur, debet esse illi proportionata et accommodata; tum etiam quia per eam unionem indivisibiliter unitur quantitas composito, et utriusque parti ejus. Et confirmatur, nam in causalitate effectiva, quando effectus procedit a duabus causis per se, vel partialibus in uno ordine, vel totalibus in diversis, unica indivisibili actione manat effectus ab utraque causa; ergo in genere causæ materialis, quantitas, quæ est adæquate in toto composito, et partialiter in materia et forma, eadem indivisibili unione ab utraque pendet.

46. In contrarium vero est, quia illa unio quantitatis ad materiam potest conservari, etiamsi dissolvatur unio ad hanc formam; ergo non est una et indivisibilis unio; nam quod indivisibile est, non potest ex parte manere, et ex parte corrumpi; pugnat enim hoc cum indivisibilitate. Unde, quando effectus per eandem actionem indivisibilem pendet a duabus causis, non potest illa actio conservari respectu unius causæ, et cessare respectu alterius; quomodo enim dividetur quod indivisibile est? Primum vero antecedens probatur, quia materia de se sufficiens est ad sustinendam quantitatem, ut supra est ostensum; ergo de se est sufficiens terminus unionis quantitatis ad ipsam; ergo quamvis dissolvatur unio ad formam, si materia in rerum natura manet, conservabitur unio ad ipsam; ut, verbi gratia, si Deus, ablata forma, conservaret materiam, supplendo effective concursus formæ, sine novo miraculo conservaretur unio quantitatis ad ad materiam, propter dictam rationem; et tamen, ablata forma, necesse est auferri

unionem ad ipsam; ergo necesse est illa uniones esse saltem partialiter distinctas. Item, de facto in homine conservatur unio quantitatis ad materiam sine immediata unione ejusdem quantitatis ad formam; ergo pari ratione in quolibet alio corpore potest manere eadem unio quantitatis ad materiam, dissoluta vel mutata unione ad formam. Neque enim verisimile est, unionem quantitatis ad materiam esse majorem, vel alterius rationis in homine quam in aliis substantiis; quia non habet majorem, vel diversum effectum formalem in corpore hominis quam in aliis corporibus; ergo non magis inhæret illi, aut diverso modo. Denique alias necesse esset, mutata forma, mutari totam unionem quantitatis ad subjectum suum, quia si est indivisibilis, non potest minui aut augeri, aut in una parte mutari, et in alia manere, sed aut tota manere debet, aut tota mutari; non potest autem tota manere, si est indivisibilis, et peculiari modo ac immediate ad formam materiale terminatur; quia si forma quæ recedit est materialis, jam tollitur unio ad ipsam; si vero forma quæ recedit, est immaterialis, necesse est ut illi succedat materialis forma, cui quantitas peculiariter uniatur, quod non posset fieri per augmentum unionis, si unio est indivisibilis; ergo erit per mutationem totius unionis; ergo quoties forma mutatur, necessario mutanda est tota unio quantitatis; ergo et quantitas ipsa, quia non potest quantitas mutari de subjecto in subjectum, nec conservari eadem, mutata inhæsiōne: ostendimus autem probabilius esse, non necessario mutari quantitatem, mutata forma; ergo.

47. *Quantitas materiæ et formæ non simplici unione neclitur.*—Propter hæc ergo probabilius videtur, non uniri quantitatem materiæ et formæ una et indivisibili unione. Neque enim verisimile est unionem quantitatis ad materiam esse diversæ rationis in homine, ac in aliis rebus; quia de unione non possumus judicare, nisi ex termino et effectu ipsius; hic autem est ejusdem rationis in materia hominis, et aliarum rerum; si ergo illa unio in homine non dicit habitudinem essentialiter et indivisibiliter ad duas res, neque etiam in aliis rebus illam includet. Quapropter, si in aliis rebus quantitas peculiari modo unitur formis, id fit per augmentum unionis, addendo scilicet peculiarem seu partialem unionem ad formam.

48. *Forma substantialis cum quantitate non*

immediate unitur.—Ex hoc vero ulterius infero probationem posterioris partis conclusionis, scilicet, probabilius esse etiam in rebus omnino materialibus non intercedere specialem unionem partialem inter formam et quantitatem. Probatur primo, quia in omnibus rebus quantitas unitur materiæ ut causæ totali, et sufficienti in genere causæ materialis; ergo non unitur alteri rei in eodem genere causæ. Antecedens probatur, quia in homine unitur quantitas materiæ, ut causæ totali in illo genere; sed illa unio est ejusdem rationis et perfectionis in aliis rebus; ergo. Item, quia materia de se est sufficiens, ut sit totalis causa, et in suo genere necessario et naturaliter causat quantum potest; ergo in qualibet re ita causat, et unitur quantitati per modum sufficientis et totalis causæ. Tandem, quia quando materia transmutatur a forma hominis ad formam cadaveris, non est verisimile diminui in illa causalitatem circa quantitatem, et, ut dicebam, non posset satis intelligi illa diminutio sine transmutatione ipsiusmet quantitatis. Prima vero consequentia probatur, quia unius effectus tantum potest dari una causa totalis in quolibet genere et ordine; si ergo materia est sufficiens et totalis causa per modum subjecti inhæsiōnis quantitatis, superfluum est fingere, quod aliquid aliud concurrat proxime in eodem genere causæ. Item, quia unio quantitatis ad materiam est in sua specie integra et totalis, ut patet in homine; ergo non potest conjungi cum alia unione partiali ad componendam unam integram unionem. Tandem, quia quantitas est proprietas intrinseca substantiæ corporeæ; ergo natura sua dicit definitam habitudinem ad aliquod subjectum inhæsiōnis sibi connaturale et proportionatum; ergo vel illud semper est materia, vel semper compositum; neque enim intelligi potest, quod indifferenter, et quasi sub distinctione respiciat utrumque, cum habitudo ejus sit simplex et unius rationis, et determinet subjectum seu terminum sibi proportionatum. Si ergo hoc subjectum sit totum compositum, erit quantitas in homine præternaturali modo et quasi inadæquato; si vero habitudo transcendentalis quantitatis est ad materiam, ut ad proprium et adæquatum subjectum inhæsiōnis, semper et ubique quantitas est in sola materia, ut in tali subjecto.

49. *Formæ inhærentes subjecto quanto, quantum extendantur.*—Et confirmatur solvendo

rationem in oppositum; quia, ut forma materialis sit suo modo extensa, et quanta, non est necesse ut quantitati subiciatur, sed satis est quod rei quantæ inhæreat, non inhærendo ipsi quantitati, sed rei per se primo quantificatæ per quantitatem, se illi coaptando et coextendendo, quod est manifestum in aliquibus formis, aut modis accidentalibus, ut sectione sequente tractabimus. Et a priori declaratur breviter, supponendo quod distinctio partium quoad entitatem, neque in materia, neque in forma, provenit formaliter a quantitate, sed supponitur potius in unaquaque entitate ex sua intrinseca natura, et gradu perfectionis, et in materia est veluti primum fundamentum, et aptitudo ad quantitatem. Formæ igitur materiales natura sua habent constare ex partibus entitativis (in quo differunt ab anima rationali), quod non habent a quantitate, sed ex sua specifica et essentiali ratione, quia non transcendunt talem gradum perfectionis, et quia sunt educibiles de potentia materiæ, a qua in esse et fieri pendunt. Ex hac vero natura in eis consequitur, ut quando uniuntur materiæ, coextendantur illi extensione entitativa (ut ita dicam), id est, quod uniantur uni parti materiæ per unam partem suam, et alteri per aliam, etc.; quam extensionem non habent formaliter per quantitatem, sed per entitatem suam. Unde, si Deus conservaret substantiam materiale sine quantitate, manerent forma et materia unitæ cum prædicta extensione, seu entitativa partium distinctione. Ex hoc autem ulterius provenit, quod, cum materia est affecta quantitate, et, ratione illius, partes ejus sunt impenetrabiles in ordine ad locum, materialis forma, quæ tali materiæ coextenditur, hoc ipso participet illam conditionem quantitatis, non ratione sui, sed ratione subjecti; nam, quia partes formæ inseparabiliter adhærent partibus materiæ quantæ, necesse est ut sint impenetrabiles inter se, vel cum alia simili forma, sicut sunt partes ipsius materiæ; ergo propter hunc modum essendi talium formarum non est necesse quantitatem immediate inhære tali formæ, ut partiali subjecto. Unde ad argumentum in forma respondetur, esse quantum per accidens, non esse effectum formalem quantitatis, sed solum esse quantum per se primo, nam etiam motus et tempus sunt quanta per accidens, ratione subjecti vel spatii, idque magis patebit ex solutione secundæ confirmationis.

50. Ad primam ergo respondetur, si sit

sermo de proprio et rigoroso effectu formali quantitatis, neque in formis materialibus, neque in accidentalibus habere quantitatem hunc effectum; si vero latius dicatur effectus quantitatis quælibet extensio corporalis, sic negatur consequentia. Nam, licet ex eo quod anima rationalis non habet extensionem per se, vel per accidens, recte inferatur non uniri immediate quantitati per modum subjecti, tamen illa negatio non est adæquata ratio, et ideo ex opposita affirmatione, quantum ad extensionem per accidens, non recte inferatur formas materiales habere prædictam unionem ad quantitatem.

51. Ut ad secundam confirmationem respondeam, imprimis ex ea sumo, quantificationem (ut ita loquar) formarum, vel qualitatum corporalium, non pertinere ad effectum formalem quantitatis, nam interdum resultat hic effectus, seu conditio ex quantitate, non ut ex forma, sed ut ex subjecto; quantitas autem non dat suum effectum formalem, ut exercet munus subjecti, sed ut est forma inhærens; nam priori ratione potius ipsa recipit formalem effectum, dum fit alba, etc. Igitur, quod albedo quantitati inhærens, suo modo quantificetur, non est per informationem seu causalitatem formalem quantitatis, sed est conditio et denominatio quam participat a subjecto suo, in quo inhærendo, ei coextenditur, nam inde fit ut partes formæ ita inter se distent, vel impenetrabiles sint, sicut partes subjecti. Hinc ergo ulterius dicitur, illis duobus membris in argumento positis addendum esse tertium, vel potius secundum subdividendum esse, nam potest forma extendi ad extensionem subjecti, vel quia recipitur in quantitate, vel quia recipitur in re extensa per quantitatem, ut declaratum est, et magis constabit ex dicendis sectione sequenti.

Solvuntur argumenta prioris sententiæ.

52. *Quid Aristoteles de hoc senserit.* — Superest respondeamus argumentis prioris sententiæ: et primum ad Aristotelem respondetur generaliter, quamvis sæpe dixerit substantiam seu ens actu esse subjectum accidentium, nunquam tamen explicuisse, quod per se primo sit subjectum ratione totius compositi. Potest autem simpliciter tribui composito, quod recipiat accidentia, quamvis non per seipsum, sed per partem illa recipiat. Neque etiam unquam dixit aperte, *perire omnia accidentia corrupta substantia;*

quin potius sæpe significat, aliquando *manere eandem affectionem in re genita, quæ fuit in corrupta;* quamvis (ut verum fatear) etiam non dixit expresse esse eandem numero, et potest exponi de eadem in specie; ipse vero absolute de identitate loquitur, ut patet, primo de Generat., textu vigesimo quarto, et certe in qualitatibus non dicitur eadem, quæ est numero diversa, sed similis. Deinde respondetur ad singula testimonia.

53. *Aristotelis testimonia in oppositum inducta explicantur.* — Primum erat ex 1 de Gener., ubi constituens differentiam inter generationem et alterationem, ait in generatione non manere subjectum sensibile; et inferius ait tunc esse generationem substantialem, quando nullum sensibile manet ut subjectum. Respondetur tamen per *subjectum sensibile* intelligere Aristotelem substantiale compositum, quod solet communiter appellari substantia sensibilis. Unde idem est dicere *subjectum*, quod suppositum sensibile; illud enim est in quo principaliter sunt accidentia, et de quo prædicantur; quando ergo in transmutatione manet huiusmodi subjectum secundum idem nomen, et eandem rationem, solum facta est alteratio; quando vero tale subjectum non manet, fit substantialis corruptio et generatio. Male ergo quidam exponunt, *nullo sensibili manente*, id est, nulla qualitate, vel accidente sensibili manente, cum idem Aristoteles expresse addiderit: *Nullo sensibili manente ut subjecto*, scilicet integro et completo. In text. autem 24 non dicit Aristoteles, in substantiali corruptione mutari omnia accidentia; sed potius ait, quando in genito et corrupto manet integra eadem affectio, ut eadem frigiditas vel perspicuitas in aqua et aere ex illa generato, non esse existimandum frigidum aut perspicuum esse aliquod commune subjectum, cujus affectiones sint esse aquam, aut esse aerem, alioqui (inquit) solum facta esset alteratio; fit enim alteratio, quotiescunque quod transmutatur, est passio ejus, quod permanet. Atque ita exponit illum locum D. Thomas. Ex qua expositione potius habetur posse fieri transmutationem substantialem in subjecto, quamvis maneat eadem affectio.

54. Secundum testimonium, ex 1 Physic., nil obstat; fatemur enim materiam respicere per se primo substantialem formam, quia hoc non impedit quominus quantitatem et accidentia recipiat, quatenus ad illam disponunt. Ad tertium ex 5 Physicorum respondetur, differentiam inter substantialem generationem

et alios motus accidentales esse, quod materia, ut est subjectum generationis, non supponitur informata aliqua forma substantiali; unde tam adæquatum quam proprium et principale subjectum generationis est ipsa materia, ut est in potentia ad esse simpliciter; at vero ad mutationem accidentalem semper supponitur constitutum ens simpliciter, seu substantiale suppositum, quod absolute denominatur subjectum quod, seu principale talis mutationis; et eodem sensu dicitur, subjectum mutationis accidentalis esse ens actu et simpliciter; non est tamen necesse ut secundum se totum, ac per se primo recipiat talem mutationem, sed potest ipsam recipere per partem. Dices: in instanti, quo fit generatio substantialis, alteratio præcedit in sola materia. Respondetur, si sit sermo de motu alterationis, non præcedere in sola materia secundum sensum prædictum, sed præcedere in ligno, verbi gratia, aut aqua (si ex ea fiat generatio), tanquam in supposito seu subjecto principali, quod solum est de ratione motus proprie dicti, quamvis sit in materia, ut in proprio subjecto inhæSIONIS, quod non repugnet rationi motus. Si vero sit sermo de alteratione quoad ultimum et momentaneum terminum ejus, sic verum est ordine naturæ fieri in materia priusquam intelligatur substantialiter informata, sed tamen illa terminatio non est motus proprie dictus, sed mutatio quædam instantanea, vel potius quoddam mutatum esse extrinsece terminans motum. Addo etiam, ex accidente contingere, ut illa mutatio fiat in materia prima, quia conjungitur generationi substantiali, et corruptioni prioris subjecti, quod toto tempore præcedente illo motu movebatur.

55. Quartum testimonium, ex 7 Metaphys., non habet difficultatem; ita enim dicitur materia ex se neque qualis, neque quanta, sicut dicitur informis; dicitur autem informis, non quia non formetur, sed quia ex se et in entitate sua nullam includit formam; sic igitur dicitur non esse qualis, non quia nulla qualitate afficiatur, sed quia ex se nullam habet qualitatem, nec in entitate sua illam includit. Dices: saltem dicitur quanta, quia ex natura sua habet quantitatem. Respondeo primum dici posse ex se non quantam, quia in entitate sua non includit quantitatem, quamvis illam postulet; sed hoc modo etiam substantia corporea integra posset dici non quanta. Aliter ergo potest dici materia non quanta de se, quia nullum certum terminum quantitatis

postulat; et ideo de se neque est magna, nec parva, etc. Item, quia, licet sit subjectum cui inhæret quantitas, quia tamen solum suppositum est id quod simpliciter est, ideo illi soli huiusmodi denominationes simpliciter tribuuntur. Si tamen rem ipsam solum spectemus, non est dubium quin sicut materia dicitur corporea, ita etiam possit dici quanta.

56. Ad quintum testimonium, ex 7 et 12 Metaphysicæ, respondetur, substantiam esse priorem natura accidente absolute et simpliciter, si ea etiam absolute et simpliciter comparentur; si vero unaquæque substantia ad sua accidentia comparetur, est etiam prior simpliciter et in omni genere, aut secundum totum, aut secundum partem; comparando vero substantiam compositam ad ejus quantitatem, est quidem prior perfectione, et prior natura in ratione finis, et suo modo etiam in genere causæ formalis; tamen in aliquo genere causæ, scilicet materialis, non repugnat aliquod accidens esse prius natura aliqua substantia, quod in omni sententia fere omnes auctores concedunt; et ita nos dicimus, via generationis, prius natura quantitatem inesse materiæ, quam formam. Ad sextum testimonium ex cap. de Substantia, respondetur non dicere Aristotelem, destructa hæc vel illa substantia, destrui omnia accidentia, quæ sunt in ipsa, sed destructis primis substantiis; quod est verissimum, quia nisi substantiæ corruptæ succederet alia, non manerent accidentia. Deinde etiamsi de particulari substantia loquamur, intelligendum est destructa substantia omnino, id est, secundum totum, et secundum partem, non posse quod in ipsa est manere; nam si tota substantia destruat, et pars maneat, non repugnet aliquid in illa manere; sic enim destructo homine manet intellectus in anima, quæ manet; cum ergo materia permaneat, poterit in illa quantitas conservari.

57. *Rationes primæ sententiæ solvuntur.* — Prima. — Secunda. — Rationes illius sententiæ expeditæ fere sunt ex probationibus secundæ. Ad primam enim jam sæpe dictum est materiam habere suum esse proprium, quod, licet in genere substantiæ sit incompletum, tamen comparatione accidentis est esse simpliciter, ac per se subsistens partialiter; et licet pendeat a forma in aliquo genere, et ideo in illo dici possit materia prius natura conjungi formæ substantiali quam accidentali, hoc tamen non obstat quominus materia, et per suam entitatem sit capax